МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра _Фінансового менеджменту та фондового ринку

Допущено до захисту
завідувач кафедри
_____
“___”_____20___ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНАРОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності **072 Фінанси, банківська справа та страхування**
за магістерською програмою професійного спрямування
Фінансовий та страховий менеджмент

на тему: «Управління доходними активами фінансової установи»

Виконавець
студентка ЦЗВФН

Левченко Аліна Дмитрівна
/підпис/

Науковий керівник
к.е.н., доцент

Лапіна Ірина Сергіївна
/підпис/

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП……. 3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ДОХОДНИМИ АКТИВАМИ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ (НА ПРИКЛАДІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ)……. 6
1.1 Економічна сутність, поняття та класифікація активів комерційних банків ……..……..…… 6
1.2 Кредитні операції та їх вплив на доходні активи комерційного банку……..... 12
1.3 Методи управління доходними активами комерційного банку …...… 17
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ТА АНАЛІЗ ДОХОДНИХ АКТИВІВ ФІНАНСОВОЇ УСТАНОВИ (НА ПРИКЛАДІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ПАТ «УКРСИББАНК»)…….. 31
2.1 Аналіз основних показників діяльності ПАТ «УкрСиббанк»..... 31
2.2 Аналіз структури та динаміки активів комерційного банку ПАТ «УкрСиббанк»……... 36
2.3 Аналіз кредитної діяльності ПАТ «УкрСиббанк»……. 50
РОЗДІЛ 3.ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДОХОДНИМИ АКТИВАМИ ПАТ «УКРСИББАНК»……. 57
3.1 Ефективне управління активами як необхідна умова фінансової стійкості банківських установ……. ..…… 57
3.2 Шляхи удосконалення процесу управління доходними активами ПАТ «УкрСиббанк»……...…….. 67
3.3. Застосування економіко-математичного моделювання в управлінні доходними активами ПАТ «УкрСиббанк»……...……. 73
ВИСНОВКИ……. 77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……... 82
ДОДАТКИ……. 86

ВСТУП

Актуальність теми. Протягом останніх років намітилася тенденція стрімкого зростання активів українських банків, що зумовлює активізацію процесів управління банківськими активами. За умов високої ризиковості ринкового середовища фінансова стійкість банку залежить від забезпечення прибуткової діяльності, вибору раціонального варіанта розміщення ресурсів, можливості оцінювати та контролювати ризики.

Зазначені процеси вимагають розроблення адекватних методів управління банківським портфелем активів з урахуванням не лише їхньої дохідності, а й відповідного рівня ризиковості. У зв'язку з цим актуалізується необхідність створення теоретико-методичного та інформаційно-аналітичного забезпечення та розроблення комплексного підходу до формування та управління банківським портфелем активів, орієнтованого на врахування як доходів, так і портфельних ризиків.

Огляд літератури з теми дослідження. Значний внесок у розробку питань стратегії управління банківськими активами зробили західні економісти Кристофер Ф., Блюнфілд, В. Лексик, Д. Мак Нотон, Е. Рід, С.П. Роуз, Дж. Сінкі, Дж. Ф. Маршалл.

Дослідженню теорії і практики управління активами комерційних банків сприяють праці вітчизняних вчених економістів О.В. Васюренка, О.В.Дзюблюка, І.С. Гуцала, Б.С. Івасіва, Т.Т. Ковальчука, В.І. Міщенка, А.М.Мороза, Я.І. Чайківського. Серед російських вчених слід назвати праці Е.Ф. Жукова, Н.М. Зеленкова, Л.М. Максимова, О.І. Лаврушина, Г.С. Панової, В.М. Усоскіна та інших.

Переміна економічної ситуації породжує нові проблеми управління активами комерційного банку, що вимагає своєчасної розробки та впровадження нових і удосконалення діючих механізмів здійснення активних операцій банків, які опосередковують процес трансформації банківських ресурсів у виробничі інвестиції української економіки.

Мета і завдання дослідження. Метою даної роботи є обґрунтування теоретичних основ організації та управління доходними активами фінансових установ на прикладі комерційних банків та розробка практичних рекомендацій щодо процесу розвитку активних операцій з позиції практичної діяльності комерційних банків.

Поставлена мета визначила постановку та розв'язання таких наукових і практичних задач:

– дослідити природу та процес сучасного розвитку доходних активів комерційних банків;

– охарактеризувати основні види активних операцій та проаналізувати склад, структуру й сучасні тенденції формування доходних активів комерційних банків;

– вивчити та оцінити ситуацію виникнення банківських ризиків у процесі здійснення активних операцій і можливість їх мінімізації;

– проаналізувати й оцінити структуру та динаміку портфеля сукупних активів на прикладі ПАТ «УкрСиббанк»;

– дослідити ефективність проведення активних операцій банку, та кредитних операцій зокрема на прикладі ПАТ «УкрСиббанк»;

– виявити резерви підвищення ефективності активних операцій банківських установ України;

– розробити рекомендації та обґрунтувати пропозиції щодо підвищення ефективності управління доходними активами та підвищення їх прибутковості.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є сукупність економічних відносин, що формуються у процесі управління доходними активами комерційних банків в контексті забезпечення економічної стабільності. Предметом дослідження виступають теоретичні, правові та практичні аспекти управління доходними активами комерційних банків в умовах ринкового розвитку економіки.

Методи дослідження. У процесі роботи, залежно від поставлених цілей і завдань, використовувалися відповідні методи аналізу: наукове абстрагування, порівняння, систематизації, статистичне зіставлення даних, аналітично-графічна формалізація.

Інформаційна база роботи. Статистичну і фактологічну основу дослідження складають закони України, постанови та декрети Кабінету Міністрів України, укази Президента України, нормативні документи Національного банку України, фінансова звітність ПАТ «УкрСиббанк» за 2014– 2018 рр.

Кваліфікаційна робота магістра складається із вступу, трьох розділів, висновків та додатків. В першому розділі розглянуті теоретичні основи здійснення активних операцій комерційним банком. У другому розділі проведена оцінка управління доходними активами та проаналізовано кредитну політику та кредитний портфель ПАТ «УкрСиббанк». В третьому розділі запропоновані заходи щодо перспектив розвитку доходних активів ПАТ «УкрСиббанк».

Матеріали дослідження були висвітлені на ІІІ Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами» (ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», 2019 рік.)

ВИСНОВКИ

Активні операції складають істотну частину банківських операцій і в діяльності банків мають одне з первинних значень, оскільки є операціями, що формують доходи банків. Структура і якість активів значною мірою визначають ліквідність і платоспроможність банку, а отже, його надійність.

Від якості банківських активів залежать достатність капіталу і рівень кредитних ризиків, що приймаються, а від узгодженості активів і пасивів - обсяги і терміни.

Якість активів банку надає вплив на всі аспекти банківських операцій. Якщо позичальники не платять відсотки за своєю позикою, чистий прибуток банку буде зменшений. У свою чергу, низькі доходи (чистий прибуток) може стати причиною недоліку ліквідності. При нестачі готівки банк повинен збільшувати свої зобов'язання просто для того, щоб сплатити адміністративні витрати і відсотки за своїми наявними позиками. Нестабільний (низький) чистий прибуток також робить неможливим збільшення капіталу банку. Погана якість активів безпосередньо впливає на капітал. Якщо передбачається, що позичальники не сплатять основні суми своїх боргів, активи збільшують свою цінність і капітал зменшується. Дуже велике число непогашених позик є найпоширенішою причиною неплатоспроможності банків.

Згідно із законом «Про банки та банківську діяльність», активи банку - це накопичені протягом діяльності банку ресурси, які в майбутньому приносять економічну вигоду і призводять до припливу грошових коштів в банківську установу.

У всьому світі рівень ефективності управління та аналізу активами розглядається як один з найважливіших чинників підвищення стабільності, надійності, ліквідності та прибутковості діяльності. В умовах жорсткої конкуренції, що супроводжує розвиток ринкової економіки, необхідно постійно удосконалювати системи та форми управління активами, швидко

оволодівати нагромадженими в теорії та практиці знаннями, знаходити нові неординарні рішення в динамічній ситуації. Лише такий підхід до управління забезпечує виграш у конкретному середовищі або, принаймні, нормальні умови розвитку організації. Банківська діяльність у сучасному світі - одна з найбільш конкурентних, тому успіх і життєдіяльність банку істотно визначається рівнем управління.

Ураховуючи особливості функціонування банківської системи України, вітчизняні фахівці розробили власну методику управління та аналізу активів банків, яка відрізняється відносною простотою, обмеженою кількістю показників, що беруться до уваги, і рівнем їх значимості для наших умов.

За цією методикою надійність банків визначається з урахуванням чотирьох головних показників: питомої ваги проблемних кредитів в активах банку; коефіцієнта миттєвої ліквідності; відношення високоліквідних активів до поточних пасивів; відношення відкритої валютної позиції.

Незважаючи на певну відмінність методик, оцінених показників та об’єктів дослідження, всі управлінські системи, які використовуються в банківській системі, призначені для надійності, стійкості та ліквідності банків. Високий рівень конкурентоспроможності досягається лише за наявності конкурентного середовища. Навіть при високій якості активів, відповідній дохідності та ліквідності банк може мати низький конкурентний статус, зумовлений низкою об’єктивних та суб’єктивних причин.

З одного боку, високий рівень надійності значною мірою залежить від ефективної системи ціноутворення, якості та повноти послуг, які, у свою чергу, можна поліпшити лише за відповідного фінансового становища банку. З другого - високий рівень надійності банку може бути результатом зусиль головних акціонерів, а не наслідком попередньої ефективної діяльності. За таких обставин висока надійність банку швидко перетвориться на свою протилежність. Узгоджена характеристика досягнутої і потенційної конкурентоспроможності дає змогу банку чітко усвідомити своє місце на ринку і вжити запобіжних заходів, спрямованих на подолання впливу

негативних чинників та ефективне використання резервів і позитивних тенденцій.

Запропоновані характеристики досягнутої та потенційної конкуренції дають змогу визначити ринкове становище банку і сформувати ефективну стратегію подальшого розвитку на ґрунтовній аналітичній базі.

На даний момент нові підходи до управління та аналізу активів залежать від якості активів. Якість активів визначається їх ліквідністю, обсягом ризикових активів, питомою вагою критичних і неповноцінних активів, обсягом активів, які приносять дохід. Для забезпечення властивості банку кожен день відповідати за своїми зобов'язаннями структура активів банку повинна відповідати якісним вимогам ліквідності. До складу ліквідних активів входять усі кредити, видані кредитною організацією в національній і іноземній валюті.

Таким чином, установлюючи раціональну структуру активів, банк повинен виконувати вимоги до ліквідності, відповідно мати достатній розмір високоліквідних, ліквідних та довгостроково ліквідних коштів по відношенню до зобов'язань з обліком їх строків, сум і типів і виконувати нормативи миттєвої, поточної і довгострокової ліквідності.

Проаналізувавши економічні показники ПАТ «УкрСиббанк» BNP Paribas Group, було дійдено висновку, що у 2014-2018 роках ПАТ «УкрСиббанк» BNP Paribas Group залишається одним із лідерів серед банків. Основні показники його функціонування значно перевищували аналогічні показники в середньому по групі найбільших банків. ПАТ «УкрСиббанк» BNP Paribas Group провадив виважену політику щодо рівномірного зростання капіталу. Процедуру збільшення капіталу УкрСиббанку, анонсовану BNP Paribas SA (Франція) восени 2015 року, було завершено 3 лютого 2016 року. В результаті міжнародна група BNP Paribas SA (Франція) та Європейський банк реконструкції та розвитку (надалі - «ЄБРР») збільшили уставний капітал УкрСиббанку на 3 294 929 тисяч гривень. При цьому розмір долі ЄБРР збільшився з 15% до 40%. Станом на 31 грудня 2018 року

міжнародна група BNP Paribas володіла 59,9998% (станом на 31 грудня 2017 року - 59,9998%) акцій УкрСиббанку.

За період дослідження відбувалося зниження частки кредитного портфелю банку в загальних активах. Акценти у кредитній діяльності було зміщено в сторону ефективного супроводження уже існуючої кредитної заборгованості для запобігання виникненню надмірної кількості проблемних кредитів. Скорочення частки кредитного портфелю в загальних активах пояснюється також пошуком альтернативних джерел доходу.

У ПАТ «УкрСиббанк» BNP Paribas Group моніторинг кредитного ризику визначають як комплекс дій банку по отриманню та аналізу інформації по клієнту та кредитній угоді протягом строку дії кредитного договору. Моніторинг дозволяє оперативно реагувати на виникаючі ризики виконання зобов'язань позичальником по кредитній операції та знижує обсяг проблемних кредитів.

Даний підхід не враховує, що моніторинг кредитного ризику пов'язаний не лише з окремим позичальниками, а й кредитним портфелем в цілому, що створює передумови для удосконалення моніторингу кредитного ризику в банку, зокрема з точки зору моніторингу диверсифікації кредитного портфелю.

В кваліфікаційній роботі запропоновані заходи щодо покращення кредитної політики банку, оскільки саме кредити є основною складовою доходних активів банку..

У кредитній політиці ПАТ «УкрСиббанк» слід розширити види кредитів, які надаються населенню, приділити увагу споживчому та іпотечному кредитам як основній формі кредитних взаємовідносин з індивідуальним клієнтом. Ці види кредитів дуже широко використовуються західними банками і дають їм більш як половину доходів від діяльності в цілому.

Ще один вид кредиту, який дуже вигідний для ПАТ «УкрСиббанк», а також для клієнта, – це авальний кредит. Банк, застосовуючи цей кредит,

заробляє доходи від кредитування без залучення власних коштів. Для клієнта це вигідно у зв’язку з низькою процентною ставкою за кредитом.

Крім того, позитивним ефектом для розвитку кредитування індивідуального позичальника ПАТ «УкрСиббанк» може бути:

– введення цільових житлово-будівельних вкладів і надання на цій основі першочергового права на одержання інвестиційного кредиту власникам таких вкладів;

– проведення ринкових досліджень із метою виявлення у населення потреб у нових видах кредитування;

– підвищення рівня інформованості приватних клієнтів про нові види банківських послуг;

– максимальне врахування інтересів клієнтів, індивідуальний підхід при кредитуванні.

Кредитну стратегію ПАТ «УкрСиббанк» необхідно розробляти та діяти згідно з нею насамперед тому, що вона дає змогу планувати, регулювати, контролювати, раціонально організовувати взаємовідносини між банком і його клієнтами щодо зворотного руху грошових коштів. Опрацьовуючи кредитну стратегію, важливо враховувати не лише "чисто кредитні" показники, а й стан банку загалом.

Таким чином, якісна та ефективна політика банку в управління доходними активами дозволяє підтримувати показники своєї діяльності на належному рівні, зміцнювати фінансову стійкість, вчасно реагувати на негативні зміни показників кредитування та обмежувати обсяги кредитування, а також визначати найбільш вигідну для банківської установи тактику діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз діяльності комерційного банку. За редакцією д. е. н., проф. Ф.Ф. Бутинця, д. е. н., проф. А. М. Герасимовича. Ж.: ПП «РУТА», 2011. –326 с.

2. Антонова А. О. Аналіз фінансової діяльності комерційних банків / А. О. Антонова // Управління розвитком. – 2014. – № 4. – С. 28–30.

3. Атанасов В. Ипотеки стало меньше / В. Атанасов [Электронный ресурс] // Экономические известия. - 2010. - № 83 (1316). - С. 4. - Режим доступа : http//www. http://eizvestia.com/finance/full/ipoteki-stalo-menshe;

4. Барановський О.І. Проблемні банки: виявлення і лікування. Вісник НБУ. 2009. № 11. С. 18–31.

5. Бобрик М. М. Финансовая устойчивость коммерческого банка / М. М. Бобрик // Банковское дело. - № 8. - 2011. - С. 32-35.

6. Болгар Т.М. Проблемні кредити банків як результат реалізації кредитного ризику / Т.М. Болгар // Економічний нобелівський вісник. - 2014. - № 1. - С. 50-58.

7. Буланов Ю. Н. Экономическое равновесие как основа стратегии акционерного банка // Банковское дело. - 2011. - № 8. - С. 48-51.

8. Версаль Н.І., Дорошенко Т.В. Теорія кредиту: навч. посіб. Київ: Києво-Могилянська академія, 2007. 483 с.

9. Виговський О.В. Кредитування як один із потенційних ризиків 2018 року. Ризики для банків і вкладників. 2018. URL: https://dt.ua/finances/kredituvannya-yak-odin-iz-potenciynihrizikiv-2018-roku-riziki-dlya-bankiv-i-vkladnikiv-265969_.html.

10. Владичин У.В. Банківське кредитування: навч. посіб. / за ред. С.К. Реверчука. Київ: Атіка, 2008. 648 с

11. Вовчак О. Причини та наслідки впливу світової фінансової кризи на розвиток банківського та реального секторів економіки України / О. Вовчак, Н. Поляк // Вісник НБУ. - 2009. - № 8. - С. 22-27.

12. Герасимович А. М. Коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу банку /

А. М. Герасимович // Вісник КЕФ КНЕУ ім. В. Гетьмана. - 2011. - № 1. - С. 17-26.

13. Дзюблюк О. Теоретико-методологічні засади формування кредитної політики комерційних банків в умовах подолання наслідків світової фінансової кризи / О. Дзюблюк // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. - 2011. - Випуск 16. - С. 57-65

14. Дзюблюк О.В. Оптимізація управління активами і пасивами комерційного банку // Фінанси України – 2011 – № 5 – С.129.

15. Єпіфанов А. О. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання : [монографія] / А. О. Єпіфанов, Н. А. Дехтяр, Т. М. Мельник. - Суми : УАБС НБУ, 2007. - 286 с.

16. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7.12.2000 р. № 2121 (із змінами) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua

17. Іванилова О. А. Удосконалення інструментарію управління портфелем активів комерційного банку // О.А.Іванилова / Вісник Запорізького національного університету. - 2010. - № 2. - С. 210-216.

18. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена Постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р., № 368. [Електронний ресурс]. - Доступний з http://www.bank.gov.ua [Електронний ресурс]. - Доступний з http://www.economy.nayka.com.ua.

19. Карчева Г.Т., Карчева О.Я. Ефективне управління активами і пасивами - необхідна умова фінансової стійкості банку // Науковий вісник ЧДІЕУ. - 2012. - № 1. - С. 240-249.

20. Квасницька Р.С., Кунда Н.В. Управління кредитними ризиками в банківській системі. Вісник Хмельницького національного університету. 2011. № 6. Т. 2. С. 245–249.

21. Кидуэлл Д. С. Финансовые институты, рынки и деньги / Д. С. Кидуэлл, Р . Л. Петерсон, Д. У. Блэкуэлл. - СПб. : Изд-во "Питер", 2000. - 752 с.

22. Костюк З. Р. Особливості формування кредитної політики банку / З.Р.

Костюк // Науковий вісник НЛТУ України. - 2012. - Вип.. 22.13. - С. 198-203.

23. Маммаева Д. С. Об анализе активов коммерческих банков / Д. С. Маммаева // Деньги и кредит. - 2011. - № 4. - С. 41-44.

24. Міщенко В. Реструктуризація кредитів в умовах кризи: світовий досвід і можливості застосування в Україні / В. Міщенко, В. Крилова, М. Ніконова // Вісник НБУ. - 2009. - № 5. - С. 12-17.

25. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. - Доступний з http://www.bank.gov.ua

26. .Пальчевський І.В. Банки виправдалися за порушення нормативів. 2018. URL: https://finclub.net/ua/analytics/bankyvypravdalysia-za-porushennia-normatyviv.html.

27. Пірог В.В. Оцінювання якості кредитного портфеля банків з урахуванням виконання економічних нормативів НБУ / В.В.Пірог // Науковий вісник НЛТУ України. - 2011. - Вип. 21.18. - С. 228-235.

28. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків: затверджено постановою Правління Національного банку України від 06.07.2000 № 279 [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/ main.cgi?nreg=z0841-01.

29. Прийдун Л.О. Оцінка зарубіжного досвіду мінімізації рівня проблемної заборгованості у кредитних операціях банків. Науковий вісник. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. 2011. № 16. С. 201–209.

30. Примостка Л. О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі: монографія / Л. О. Примостка. – К.: КНЕУ, 2002. – 316 с.

31. Роуз П. С. Банковский менеджмент : Пер. с англ. / П. С. Роуз. - М. : Дело ЛТД, 1995. - 477 с.

32. Середа С.В. Капіталізація банків України: стан та напрями підвищення. 2018 URL: http://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/KMBD/2018%20K%25D0%25A0UGLIJ+ST%25D0%2586L/Sereda_S_V_.pdf.

33. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг / Джозеф Синки-мл.; пер. с англ. - М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. - 1 018 с.

34. Сирота В.С. Реструктуризація позик як ефективний інструмент управління проблемними активами / В.С.Сиротюк // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2011. - № 3. - С. 207210.

35. Сокиринська І. Г. Фінансовий менеджмент у банку. Навчальний посібник / І.Г. Сокиринська, Т.О. Журавльова. – Дніпропетровськ: Пороги, 2016. - 192 с.

36. Тарануха І. Зарубіжний досвід управління проблемними кредитами банків.//Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія «Економіка і управління», 2012. Вип. 19

37. Управління банківськими ризиками : навч. посіб. / Л. О. Примостка, П. М. Чуб, Г. Т. Карчева та ін.; За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. О. Примостки. - КНЕУ, 2007. - 600 с.

38. Фетисов Г. Г. Устойчивость банковской системы : Учебное пособие / Г. Г. Фетисов. - М. : Фин. Академия, 2002. - 256 с.

39. Фінансова звітність ПАТ «УкрСиббанк» BNP Paribas за 2014-2018 роки [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.ukrsibbank.com.Фінансова звітність ПАТ «УкрСиббанк» BNP Paribas за 2014-2018 роки [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.ukrsibbank.com.

40. Шенаев А. О. Понятие финансовой устойчивости : ее показатели и условия обеспечения / А. О. Шенаев // Банковские услуги. - 2008. - № 4. - С. 26-31

41.. Яцюта А.В. Активи та їх вплив на вартість банку.//Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. - №3. – с. 118-121.